

СПІВВІДНОШЕННЯ НАЗВИ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 158-2 КК УКРАЇНИ І ЗАГАЛЬНИХ ФОРМ ЙОГО ПРОЯВУ В ДИСПОЗИЦІЇ Ч.1 ЦЬЄЇ СТАТТІ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ З'ЯСУВАННЯ ОЗНАК ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ЦЬОГО ДІЯННЯ

Ю.В. Орлов

аспірант кафедри

кримінального права та процесу

ВНЗ «Національна академія управління»

Постановка проблеми. З'ясування проблем конкуренції назви злочину незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму і його описання в диспозиції ч.1 ст.158-2 КК України має важливе значення для теорії кримінального права, зокрема, для розуміння ознак прояву цього злочину зовні та практики застосування цієї статті особами, які використовують закон, а також для правотворчої діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемами об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст.158-2 КК України, займалися: С.Я. Лихова, П.П. Андрушко, Н.Ю. Турішева, М.М. Лапунін, І.О. Зінченко, М.І. Мельник, Н.О. Гуророва, О.С. Сутула, В.М. Шевчук. Проте, до цього часу не підлягала з'ясуванню проблема співвідношення назви злочину, передбаченого ст.158-2 КК України та загальних форм його прояву в диспозиції ч.1 цієї статті та їх значення для з'ясування ознак об'єктивної сторони цього діяння та вплив цієї проблеми на розуміння ознак об'єктивної сторони цього злочину.

Мета статті полягає у з'ясуванні співвідношення назви злочину, передбаченого ст.158-2 КК України та загальних форм його прояву в диспозиції ч.1 цієї статті та їх значення для з'ясування ознак об'єктивної сторони цього діяння.

Основні результати дослідження. Нам здається, що таке різноманіття понять, що використовується авторами для позначення обов'язкових ознак об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст.158-2 КК України, має такі підстави: 1) неоднозначне сприйняття означених у законі ознак як в теорії кримінального права, так і в правозастосовній діяльності; 2) різне тлумачення понять «незаконне», «знищення», «поза встановленим строком зберігання», «після проведення виборів», «після проведення референдуму», «а так само», «пошкодження»; 3) відхід законодавця або неналежне формулювання ним у законі такої ознаки об'єктивної сторони цього злочину, як час його вчинення. Крім того, деякі автори положення, які стосуються місця і часу вчинення злочину, змішують з обстановкою його вчинення.

Отже, з'ясування підстав, що використовуються авторами для позначення обов'язкових ознак об'єктивної сторони цього злочину, усвідомлення вищезазваних питань і напрямків, а також точок зору на цю проблему допоможуть

нам вірно з'ясувати та визначити обов'язкові ознаки об'єктивної сторони злочину незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму.

Перш за все розглянемо найбільш загальні положення цієї проблеми, а потім перейдемо до конкретних питань нашого дослідження, що допоможе нам з'ясувати змістовні, суттєві проблеми об'єктивної сторони злочину незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму.

Такими загальними питаннями на наш погляд, є: 1) незаконне знищення виборчої документації у державних архівних установах та Центральній виборчій комісії України; 2) незаконне знищення документів референдуму у державних архівних установах та Центральній виборчій комісії України; 3) а так само пошкодження виборчої документації; 4) а так само пошкодження документів референдуму; 5) поза встановленим строком зберігання; 6) після проведення виборів або референдуму [1].

У цьому сенсі ми маємо з'ясувати, який обсяг містять положення закону «незаконне знищення виборчої документації», «незаконне знищення документів референдуму» у перших двох формах його прояву. Крім того, підлягає з'ясуванню співвідношення перших двох форм прояву злочину і третьої і четвертої форми прояву цього злочину, а також місця і часу вчинення цих злочинів у чотирьох формах його прояву, та як зазначені нами у дослідженні ці загальні положення, сформульовані законодавцем, співвідносяться.

З цією метою нам потрібно з'ясувати обсяг такої незаконної поведінки особи, як незаконне знищення виборчої документації поза встановленим строком зберігання у державних архівних установах та в Центральній виборчій комісії України після проведення виборів, щоб уявити волю законодавця. Перш за все необхідно звернутися до тлумачення терміну «незаконне». Великий тлумачний словник сучасної української мови не містить термін «незаконне», а лише — «незаконно», що є присл. до незаконний [2, с.760]. Термін «незаконний», означає «... -а, -е. Який забороняється законом, порушує закон. // Який суперечить законові, йде врозріз із ним... [2, с.760]. «Русско-украинский словарь» термін «незаконний» тлумачить таким чином: «... — ым образом незаконно, незаконным способом (чином)» [3, с.107]. «Толковый словарь живого великоруського языка Владимира Даля» термін «незаконный», тлумачить як «...противозаконный, не согласный съ законами, правилами, постановлениями; // въ народъ: противный обычаямъ, преданьямъ, обрядамъ...» [4, с.518-519].

Аналіз етимологічного тлумачення терміну «незаконний», запропонованого в словниках, можна звести до наступних положень, які можна взяти за основу: 1) що суперечить законові; 2) що забороняється законом; 3) що порушує закон, йде врозріз з ним; 4) протизаконний, не узгоджений з законами, правилами, постановами.

Для того, щоб визначитись з терміном «незаконний», ще доцільно було б звернутися до терміна «незаконні дії», який означає: «... дії, що порушують встановлений законом правопорядок. Такими є: а) дії, заборонені законом; б) дії, вчинені не в тому порядку, який для них визначений законом. Залежно від характеру Н. д. вони утворюють склад відповід. правопорушення: цив.,

адм., кримінального тощо. У передбачених законодавством випадках під поняття «незаконні дії» підпадає і їх пасивна форма Т.З. незаконна бездіяльність...» [5, с.129].

Отже, можна констатувати, що термін «незаконний» стосується як дії, так і бездіяльності і означає: 1) діяння, що заборонене законом або іншими нормативно-правовими актами; 2) діяння, що порушує закон, інші нормативно-правові акти, йде врозрід з ними; 3) діяння, що неузгоджене з законами, іншими нормативно-правовими актами.

Стосовно терміна «знищення», то він в довідкових джерелах використовується як «... дія за знач. знищити і знищитися та знищувати...» [2, с.473]. Так, термін «знищувати», означає: « - ую, - уеш, недоп., знищити, -щу, -щиш, док., перех. 1. Вбиваючи, нищачи і т. ін., припиняти існування кого-, чого-небудь, призводити до загибелі, смерті // Руйнувати, псувати що-небудь, ламаючи, рвучи і т.ін. // Скасовувати, ліквідувати що-небудь...» [2, с.473]. Також термін «уничтожить» означає «... 1. Кого - что. Прекратитъ существование кого - чего - н., истребить...» [6, с.681]. «Украинско-русский словарь» термін «знищувати» трактує «... щую, — щуем, знищити, — щу, — щиш, уничтожатъ, уничтожить; истреблять, истребить...» [3, с.278]. «Русско-украинский словарь под. ред. С.І. Головащук, Л.А. Коробчинской, Н.И. Пилинской: Т.3» термін «уничтожатъ» трактує «... 1. Знищувати, — щую, — щуеш и нищити, знищити и мног. познищувати и понищити; (истреблять — еще)...» [7, с.548]. Знищення — це приведення об'єкта (предмета) до повної непридатності із втратою можливості його відновлення [8, с.633].

Аналіз етимологічного трактування терміну «знищувати» запропонованого в довідникових джерелах, дає можливість виокремити наступні положення, які можуть бути основою в цьому сенсі: 1) означає, що нищачи, припиняти, існування кого-, чого-небудь; 2) означає знищення — це приведення об'єкта (предмета) до певної непридатності і з втратою його можливості до відновлення.

Наше розуміння припису закону «незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму» знайшло підтримку в юридичній літературі. Так, М.І. Мельник та О.О. Дудоров зазначають, що незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму полягає в діяннях, внаслідок яких такі документи перестають фізично існувати, а також такі документи втрачають властивість бути носієм зафіксованої на них інформації та не підлягають відновленню, тобто приводяться у стан, який повністю і завжди виключає використання їх за призначенням [10, с.432].

Положення закону «...поза встановленим строком зберігання ...» та «... після проведення виборів...» можна частково зрозуміти із етимології термінів: «поза», «встановленим», «строком», «зберігання», «після», «проведення», «виборів». Українско—русский словарь; Под. ред. Л.С. Паламарчук, Л.Г. Скрышника. — К. «Наукова думка», 1976 г.» термін «поза» тлумачить «...предл. ...минуя кого, что—н. мимо (кого, чего)...» [9, с.576]. Великий тлумачний словник сучасної Української мови термін «поза» трактує «...прийм. ... 1. Указує на предмет, місце і т.ін.: ... б) поза які, мимо яких спрямована дія; в) за

межі яких спрямована дія: ... г) за межами яких хто-, що-небудь є, міститься, перебуває ... 2. Указує на місце дії, яка відбувається... б) поза кого-, чого-небудь; в) за межами чого-небудь... . Указує на певний час перед чим-небудь» [2, с.1013-1014].

Зазначений термін указує на час поза яким що-небудь відбувається. Термін «встановлений» відсилає нас до терміну «установити», а той — до терміну «установлювати», який означає «... утверджувати, узаконювати, що-небудь...» [2, с.1517].

Натомість термін «строк», означає «... -у, ч. 1. Установлений, визначений для кого, чого-небудь відрізок часу // Відрізок часу взагалі...» [2, с. 1405]. Щодо терміну «зберігання» то він означає «-я, с. Дія за значенням зберігати...» [2, с.440].

Слід погодитися з думкою, що є в юридичній літературі, що слова (фразеологічний зворот) «після проведення виборів або референдумів» вказують як на час вчинення зазначених у диспозиції статті досліджуваного злочину дій (знищення виборчої документації або документів референдуму), так і характеризують предмет злочину у цій формі його вчинення, які протягом певного часу після проведення відповідних виборів або референдуму повинні зберігатися або у державних архівних установах, або в Центральній виборчій комісії України [11, с.274].

Отже, можна констатувати, що аналіз виборчого законодавства свідчить про те, що Центральна виборча комісія після офіційного оприлюднення результатів виборів Президента України та виборів народних депутатів України передає виборчу документацію до відповідної центральної державної архівної установи. Так, згідно ст.115 Закону України «Про вибори народних депутатів України» Центральна виборча комісія після офіційного оприлюднення результатів виборів депутатів передає виборчу та іншу документацію, що підлягає внесенню до Національного архівного фонду, у тому числі протоколи про підрахунок голосів виборців на виборчих дільницях та про підсумки голосування в межах виборчих округів, до відповідної центральної державної архівної установи, а окружні виборчі комісії передають таку документацію до Державного архіву в Автономній Республіці Крим та відповідних місцевих державних архівних установ [12]. Натомість виборча документація, що не підлягає внесенню до Національного архівного фонду, передається окружними виборчими комісіями до місцевих архівних установ, створених органами влади Автономної Республіки Крим, місцевими органами виконавчої влади чи органами місцевого самоврядування відповідно до Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» [12].

Виборчі бюлетені, контрольні талони виборчих бюлетенів, попередні та уточнені списки виборців, акти, заяви, скарги про порушення вимог цього Закону при проведенні голосування і підрахунку голосів виборців, протоколи та рішення виборчих комісій зберігаються у місцевих архівних установах, визначених частиною другою ст.115 цього Закону, протягом п'яти років з дня офіційного оприлюднення результатів виборів депутатів, після чого знищуються в установленому порядку [12].

Слід погодитися з думкою П.П. Андрушка, що зберігання виборчих документів після проведення виборів в окружних чи територіальних та дільничних виборчих комісіях виборчими законами не передбачено, оскільки такі комісії свою діяльність після проведення виборів припиняють [11, с.275-276].

Ці положення в подальшому будуть розкриті за окремими ознаками об'єктивної сторони цього злочину, а на предмет дослідження в цій статті цього досить.

Під пошкодженням виборчої документації або документів референдуму слід розуміти їх приведення у стан, непридатний для їх подальшого використання за їх цільовим призначенням внаслідок втрат частини зафіксованої на них інформації [13, с.187].

Існує думка, що предметом злочину у формі пошкодження документів можуть бути будь-які виборчі документи і документи референдуму [11, с.274-275; 13, с.181]. Проте існують й інші судження, де вищезазначене твердження не знаходить такого підтвердження. Так, М.І. Мельник та О.О. Дудоров стверджують, що предметом цього злочину є виборча документація та документи референдуму, які знаходяться на зберіганні у державних архівних установах та ЦВК після проведення виборів або референдуму [10, с.431]. Це знаходить своє підтвердження з використанням модальних часток, зокрема «само», російського «же» в ч.1 ст.158-2 КК України, що є службовою частиною мови, яка застосовується після прислівника «так» [14, с.147-148].

Це свідчить, що як знищення виборчої документації або документів референдуму, так і пошкодження виборчої документації або документів референдуму стосується тоді, коли воно відбувається поза встановленим законом строком зберігання у державних архівних установах та в центральній виборчій комісії України після проведення виборів або референдуму. Крім того, слід погодитися з думкою П.П. Андрушка, що «... доповнення ... окремою нормою, сформульованого у ст.158-2КК, з позиції законодавчої техніки не є достатньо обґрунтованим. При цьому і текст самої позиції законодавчої техніки сформульований у диспозиції ч.1 ст.158-2КК вкрай невдало, що дає підстави для неоднозначного визначення майже всіх ознак передбаченого нею складу злочину і предмету зазначених у ній діянь, ознак об'єктивної сторони (самого діяння, часу та місця його вчинення, форми вини)...зокрема, яка форма і вид вини при пошкодженні зазначених документів — чи може визнаватись злочином необережне їх пошкодження, ознак кваліфікованого його виду, зокрема, чи є таким член комісії з референдуму у разі знищення документів референдуму...» [8, с.285].

Висновки. На підставі зазначеного вище слідує наступне, що:

1. Назва ст.158-2 КК «Незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму» і загальні форми прояву цього злочину, описані в диспозиції статті такі, як: 1) незаконне знищення виборчої документації поза встановленим законом строком зберігання у державних архівних установах та в Центральній виборчій комісії України після проведення виборів; 2) незаконне знищення документів референдуму поза встановленим законом строком зберігання у державних архівних установах та в центральній виборчій комісії після

проведення референдуму; 3) а так само незаконне пошкодження виборчої документації; 4) а так само незаконне пошкодження документів референдуму знаходяться в конкуренції з назвою злочину.

2. Назва ст.158-2 КК має співвідноситися як загальне по відношенню до форм, передбачених у диспозиції ч.1 цієї статті.

3. Назва злочину, передбаченого ст.158-2 КК України має набути наступного формулювання «Незаконне знищення чи пошкодження виборчої документації або документів референдуму».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України: Закон України № 2341-III від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №25–26. – Ст. 131.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / з дод. і доп. // Уклад. голов. ред. В.Т. Бусел. – К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 172 с.

3. Русско-украинский словарь, Т.2; редакторы тома С.И. Головащук, Л.А. Коробчинская, Н.Н. Пилинский. – К. : Изд-во. «Наукова думка», 1966. – 756с.

4. *Даль В.* Толковый словарь живого великорусского языка: В 4 т. – М. : Рус. яз., 1999. – Т.2: И. – О. – 1999. – 779 с.

5. *Костенко О.М.* Незаконні дії / О.М. Костенко // Юридична енциклопедія: В 6 т. / [редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.]; Т. 4; Н-П. – К. : Українська енциклопедія, 2002. – 720 с.

6. *Ожегов С.И.* Словарь русского языка: Ок. 57000 слов / Под ред. чл.-корр. АН СССР Н.Ю. Шведовой. – [19 изд. испр.] – М. : Рус. яз., 1987. – 750 с.

7. Русско-украинский словарь, Т. 3; редакторы тома С.И. Головащук, Л.А. Коробчинская, Н.Н. Пимлинский. – К. : Изд-во «Наукова думка», 1968. – 727 с.

8. *Светлов О.Я.* Знищення і зруйнування пам'яток історії та культури / О.Я. Светлов // Юридична енциклопедія: В 6 т. / [редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.]; Т. 2 – К. : Українська енциклопедія, 1999. – 744 с.

9. Украинско-русский словарь [составители: В.С. Ильин, Е.П. Дорошенко, Л.А. Юрчук и др.]; за ред. Л.С. Паламарчук, Л.Г. Скрипник. – К. : Наукова думка, 1976. – 944 с.

10. *Мельник М.І., Дудоров О.О.* Коментар до ст.158-2 КК України / М.І. Мельник, О.О. Дудоров // Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України; за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – [9-те вид., перероб. та допов.] – К. : Юридична думка, 2012. С. 431 – 434.

11. *Андрушко П.П.* Злочини проти виборчих прав громадян та їх права брати участь у референдумі: кримінально-правова характеристика: [монографія] / П.П. Андрушко. – К. : КНТ, 2007. – 328 с.

12. Про вибори народних депутатів України: Закон України від 17 листопада 2011 р. № 4061-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 10–11. – Ст. 73.

13. *Андрушко П.П., Зінченко І.О., Мельник М.І., Осадчий В.І., Тихий В.П.* Незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму (ст. 158-2 КК) / П.П. Андрушко, І.О. Зінченко, М.І. Мельник, В.І. Осадчий, В.П. Тихий // Кримінальна відповідальність за порушення виборчих і референдних прав (П.П. Андрушко, І.О. Зінченко, С.Я. Лихова та ін.); за заг. ред. В.П. Тихого. – Х. : Изд-во Кроссруд, 2008. – С. 180 – 192.

14. Баранов М.Т., Костяева Т.А., Трудникова А.В. Русский язык: Справ. материалы: [учебное пособие для учащихся]; под ред. Н.М. Шанского. — [2-е изд., испр. и доп.] — М. : Просвещение, 1987. — 228 с.

Орлов Ю. В. Співвідношення назви злочину, передбаченого ст. 158-2 КК України і загальних форм його прояву в диспозиції ч.1 цієї статті та їх значення для з'ясування ознак об'єктивної сторони цього діяння

У статті з'ясовуються проблеми конкуренції назви злочину та загальних форм прояву цього діяння. Крім того, з'ясовується етимологічне значення понять, які використовуються у диспозиції цієї статті. Пропонується вдосконалення назви закону (ст. 158–2 КК України). З'ясовується низка положень важливих для застосування закону на практиці при кваліфікації діяння за ознаками об'єктивної сторони.

Ключові слова: знищення, пошкодження, виборча документація, документи референдуму.

Орлов Ю.В. Соотношение названия преступления, предусмотренного ст. 158-2 УК Украины и общих форм его проявления в диспозиции ч.1 этой статьи и их значение для выяснения признаков объективной стороны этого деяния

В статье рассматриваются проблемы конкуренции названия преступления и общих форм проявления этого деяния. Кроме того, выясняется этимологическое значение понятий, которые используются в диспозиции этой статьи. Предлагается усовершенствование названия закона (ст. 158-2 УК Украины). Выясняется ряд положений важных для применения закона на практике при квалификации деяния по признакам объективной стороны.

Ключевые слова: уничтожение, повреждение, избирательная документация, документы референдума.

Orlov V. Correlation of title of crime under art. 158-2 of the Criminal Code of Ukraine and common forms of its manifestation in the disposition of Part 1 of this article and their importance to determine the signs of objective aspect of this act

The article investigates the problem of competition of title of the crime and general forms of the act. In addition, it appears etymological meaning of concepts used in the disposition of this article. Author proposed to improve the name of the law (art. 158-2 of the Criminal Code of Ukraine). It turns out a number of important provisions of the law in practice in classifying the act on the basis of objective side.

Keywords: destruction, damage, election records, documents referendum.

Стаття надійшла до редакції 15.04.2015.